

13. ročník projektu „Po stopách šlechtických rodů 2023: Harrachové – vznešenost zavazuje“

Po stopách šlechtických rodů je projekt, který od roku 2011 organizuje Národní památkový ústav ve spolupráci s Ministerstvem kultury a dalšími vědeckými a pamětovými institucemi. Jeho cílem je výzkum a prezentace odkazu šlechtických rodů zemí Koruny české, jejichž někdejší rezidence NPÚ spravuje. Každoročně se projekt zaměřuje na konkrétní rod, nebo na specifická témata spjatá se šlechtou. V rámci projektu byl pro rok 2023 zvolen rod Harrachů. Krom jiného se tak stalo i z důvodu tří významných výročí – v roce 2023 uplynulo 400 let od nástupu Arnošta Vojtěcha z Harrachu na pražský arcibiskupský stolec a zároveň 400 let od sňatku Isabely Kateřiny z Harrachu s Albrechtem z Valdštejna, před 70 lety byl navíc zpřístupněn veřejnosti zámek Hrádek u Nechanic.

Právě ten se spolu se zámek Janovice u Rýmařova stal stěžejním objektem roku. Do projektu se dále zapojilo dalších 11 památkových objektů ve správě NPÚ, ÚPS Sychrov, Praha a Kroměříž.¹ Podílela se na něm územní odborná pracoviště² a Metodické centrum zahradní architektury v Kroměříži. Hlavním realizátorem projektu bylo generální ředitelství a Územní památková správa na Sychrově. Postupně se k projektu připojilo také celkem 31 státních i nestátních institucí, správ, samospráv a památkových objektů.³

V rámci přeshraniční spolupráce ÚPS na Sychrově velmi úzce spolupracovala s redakcí *Vídeňských svobodných listů*, hlavním médiem české menšiny v Rakousku (v každém čísle roku 2023 byla minimálně jedna celá strana věnovaná rodu Harrachů, pozvánkám a výstupům projektu) a také s pěti Českými spolky ve Vídni. Výstupem spolupráce byly nejenom přednášky konané v rakouské metropoli a na dalších místech, ale také opakované procházky Vídní *Po stopách Harrachů*, organizovaná návštěva rodových sídel, bohoslužby a koncerty. Nad akcemi konanými v Rakousku převzal patronát velvyslanec ČR ve Vídni Jiří Šitler, který se řady harrachovských akcí osobně zúčastnil.

Slavnostní zahájení projektu proběhlo 26. ledna ve Sklárně a minipivovaru Novosad a syn v Harrachově za účasti čelních představitelů zapojených organizací, měst a obcí. Sklárna se stala důležitým partnerem projektu a během

1

2

■ Poznámky

- 1 Patřily mezi ně zámky Opočno, Sychrov, Frýdlant, Duchcov, Hradec nad Moravicí, Konopiště, Mnichovo Hradiště, Nové Hradky, hrady Grabštejn, Šternberk a hospital Kuks.
- 2 Jednalo se o ÚOP v Liberci, Josefově, Ostravě a středních Čechách.
- 3 Uvedme alespoň některé z nich: města Harrachov, Vrchlabí, Jilemnice, Rýmařov, obce Horní Branná, Hrádek, Liberecký a Královéhradecký kraj, destinační

Obr. 1. Pohled na zámek Hrádek u Nechanic, 2022. Zdroj: archiv NPÚ.

Obr. 2. Hrádek u Nechanic, půlkruhová ložnice, finální úpravy látkových tapet, 2023. Zdroj: archiv NPÚ.

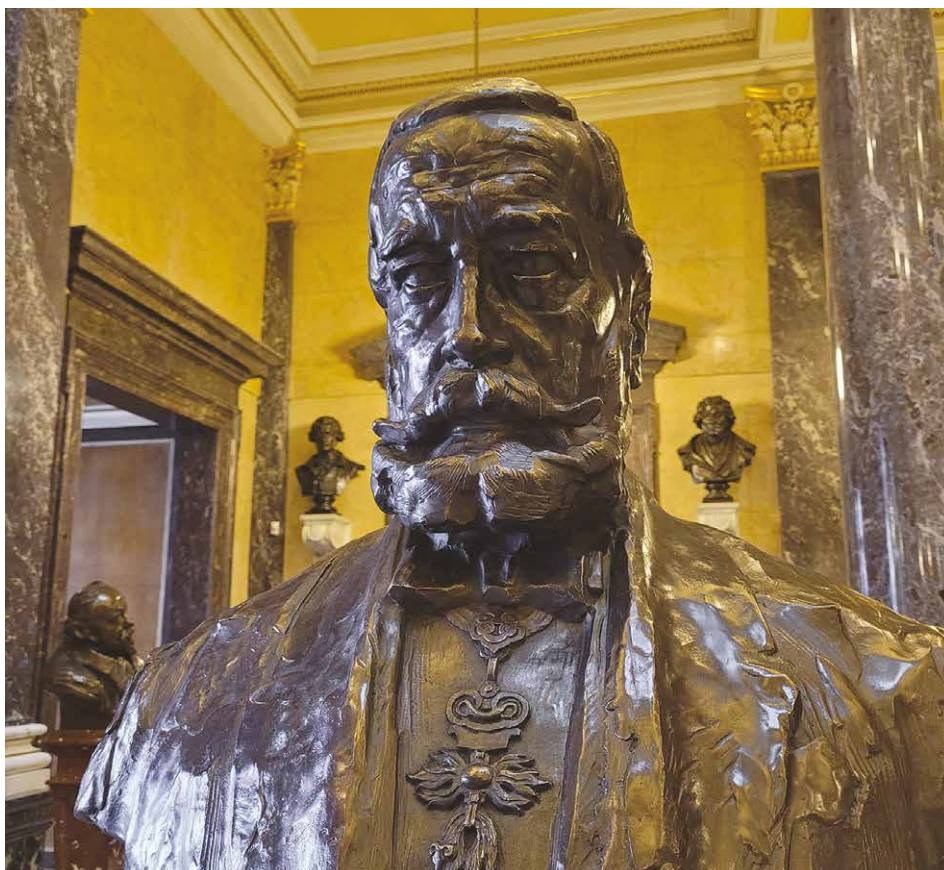
Obr. 3. Bronzová busta hraběte Jana v Pantheonu Národního muzea, 2023. Zdroj: archiv NPÚ.

Obr. 4. Hradozámecká noc na zámku Hrádek u Nechanic, 2023. Zdroj: archiv NPÚ.

celého roku se zde konaly tematické dny, které připomínaly historii sklárství jako dědictví Harrachů. Tento odkaz připomínala i zapojená města a obce, veřejnosti byla zpřístupněna harrachovská hrobka v Horní Branné, konaly se přednášky, výstavy, koncerty a také mše.

Hlavním výstupem projektu za Národní památkový ústav bylo vydání monografie *Harrachové. Vznešenost zavazuje*, na které se kromě pracovníků NPÚ⁴ významně podílel Jan Luštinec, emeritní ředitel Krkonošského muzea v Jilemnici, odborník a badatel, který se celoživotně věnuje rodu Harrachů. Kromě spolupráce na publikaci realizoval Jan Luštinec velké množství přednášek jak na pracovištích NPÚ a zapojených objektech, tak ve veřejných knihovnách, v kostelech, muzeích apod. Dalším publikačním výstupem byla monografie o zámku Hrádek u Nechanic, vydaná v závěru roku, jejímž autorem je kastelán objektu Martin Rejman. V rámci přednáškové činnosti ředitele ÚOP ve středních Čechách Jana Žižky vznikl materiál týkající se hospodářských dvorů Harrachů, mezi tištěné výstupy lze zařadit i panely k putovní výstavě *Zahrady a zahradníci rodu Harrachů*, které budou využívány i v dalších letech, na Kuksu byl vydán reprint knihy Ferdinanda Menčíka *Hrabě Swéerts-Sporck a jeho hospodářské zásady*.

Pozornost byla věnována také stavební obnově. Na Hrádku u Nechanic prošel prohlídkový okruh pod názvem Hostinské pokoje kompletní obnovou, při níž došlo k proměně devíti místností, z nichž některé byly poničeny zatékáním a dosud nebyly návštěvníkům přístupné. Proběhl průzkum původní výmalby sondami, dle kterých byla provedena celková rekonstrukce. V některých prostorách byly restaurovány původní tapety, jinde instalovány tapety historizující. Nepůvodní podlahy byly nahrazeny novou dřevěnou podlahou dle historických vzorů, došlo k rozsáhlému restaurování nábytku nebo dřevěného obložení stěn. Realizována byla také nová elektroinstalace, položeny byly nové expoziční koberce, vznikl nový průvodcovský text. Nově obnovené prostory se veřejnosti představily 26. srpna při velkolepě pojaté Hradozámecké noci, do stále nabídky okruhů (navíc rozšířených o tzv. císařský apartmán v rámci letošního roku Habsburků) se zařadily od sezóny 2024. Jsou zde připomínání nejen

3

4

hosté, kteří na Hrádek přijížděli, ale také poslední dvě generace majitelů zámku, jimž až dosud nebyl na prohlídkových trasách věnován dostatečný prostor.

Na zámku Janovice u Rýmařova byla pozornost věnována (kromě konání speciálních prohlídek, přednášek či výsadby nového stro-

■ Poznámky

společnosti, Národní muzeum, Krkonošské muzeum v Jilemnici, Muzeum skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou, Slezské zemské muzeum, Muzeum českého venkova – zámek Kačina, Muzeum Novojičínska – zámek Kunín, Muzeum Velké Meziříčí a další.

4 Autory jsou Petr Nosek a Adam Rejha.

mořadí) zámecké kapli. V ní probíhaly práce již v druhé polovině roku 2022, kdy byly vzaty dochované fragmenty tří vitrážových oken, doplněny do původní podoby a znovu osazeny do okenních konstrukcí. Zrekonstruovaná okna mohli návštěvníci poprvé vidět při požehnání stromořadí v květnu 2023, nicméně stavební práce pokračovaly po celý rok. V kapli byla nejprve realizována rekonstrukce elektroinstalace, ve druhé polovině roku pak restaurátoři vyčistili a obnovili klenební hliníkové secco malby v kněžišti. Výsledek této práce mohou návštěvníci obdivovat od letošního roku.

Dále je třeba zmínit instalaci vybraných prostor na hradě Grabštejn, které jsou součástí základního prohlídkového okruhu a odkazují na příbuznost Karla Podstatského z Lichtenštejna s moravskými Harrachy. Doplněné trofeje z afrických výprav zvýšily atraktivnost okruhu, což se projevilo následnou vyšší návštěvností objektu. V rámci projektu byly také restaurovány portréty s harrachovskou tematikou pro zámek Mnichovo Hradiště. Menším doplněním prošla též expozice zámku Hradec nad Moravicí, kde byl připomenut sochař Hans Albrecht Harrach z méně známé pruské větve rodu Harrachů. V květnu byla odhalena generální ředitelkou NPÚ Naděždou Goryczkovou sádrová busta Jana Nepomuka Františka hraběte Harracha v prostoru tzv. dubového schodiště na zámku Hrádek u Nechanic; Harrachy si připomínali také na Frýdlantu.

Dalšími výstupy projektu v rámci NPÚ byly již zmiňované přednáškové cykly,⁵ výstavy, speciální prohlídky, slavnosti, noční prohlídky, dětské dny věnované Harrachům, kostýmované noční prohlídky, koncerty, výtvarná soutěž pro školy aj. Na zapojených objektech byly umístěny obrazovky s animovanými portréty Harrachů, kteří vítali návštěvníky a sdělovali informace o objektu i projektu, byl vytvořen TV spot a klip pro sociální sítě, byly rozpořizovány dobové fotografie a využívány na sociálních sítích i webech. Mimořádný zájem o projekt a o objekty s ním spojené dokládá i návštěvnost zámku Hrádek u Nechanic – bezmála 40 tisíc návštěvníků za rok 2023 oproti 32 tisícům v roce 2022.

Neméně důležitým výstupem byl překlad průvodcovského slova pro hlavní trasu zámku Hrádek u Nechanic pro osoby s poškozením sluchu či osoby hluchoněmé. Od sezóny 2024 si tato skupina návštěvníků v každé místnosti pomocí QR kódu nahraje text přeložený do českého znakového jazyka bez nutnosti tlumočnicka – tím se zámek otevře i těmto handicapovaným spoluobčanům.

Zcela zásadním a trvalým výstupem „roku Harrachů“ je ale propojení všech institucí, které nesou odkaz tohoto významného rodu. Byly navázány nové kontakty a přátelské vztahy, které slibují pokračování spolupráce do budoucna bez ohledu na ukončení projektu. Konkrétním příkladem je návštěva potomků rodu na zámku Hrádek u Nechanic – ze zámku Rohrau přijeli Johanna Waldburg-Zeil, dcera posledních majitelů zámku Hrádek u Nechanic, Jan Podstatzky-Lichtenstein, majitel zámku Velké Meziříčí a představitel janovické větve rodiny Harrachů, a Ernst Heinrich Harrach, který se ve městě Bruck an der Leitha stará o svůj zámek Prugg. Kromě Hrádku u Nechanic navštívili také města Jilemnici, Harrachov a obec Horní Brannou, ve které se nachází harrachovská hrobka.

Naopak zástupci zmíněných měst, vídeňských Čechů a NPÚ byli pozváni na zámek Prugg a na rodové sídlo, zámek Rohrau. Tyto návštěvy přispěly ke vzájemné výměně cenných informací o historii rodu a iniciovaly možnost další spolupráce (např. obrazový materiál z Rohrau a Pruggu zdobí publikaci o zámku Hrádek u Nechanic). Potomci rodu Harrachů kvitovali aktivity spojené s projektovým rokem, ve kterém byly mimo jiné natočeny záběry pro oblíbený dokumentární cyklus ČT *Modrá krev*, jehož první díl se věnuje právě Harrachům.

Díky projektu byla dokonce porušena více než stoletá tradice – v zimě totiž jilemnické náměstí nestrážila sněhová socha Krakonoše, nýbrž hraběte Jana Nepomuka Františka Harracha. Navíc v letošním roce správa KRNP navázala na loňský úspěšný projekt Krkonošským rokem Harrachů, který připomíná 120. výročí vyhlášení první přírodní rezervace v našich nejvyšších horách.

11. prosince 2023 sloužil zádušní mši za hraběte Jana Nepomuka Harracha v kapli svatě Anny na Hrádku u Nechanic kardinál Dominik Duka. Stalo se tak v předvečer 114. výročí úmrtí tohoto velkého šlechtice. Na jeho počest se o den později v 15 hodin rozezněly zvony nejen v katedrále sv. Víta, Václava a Vojtěcha na Pražském hradě, ale i ve zvonících dalších chrámů a zámků spojených s rodem Harrachů. Téhož dne večer se pozornost široké veřejnosti i zúčastněných organizací obrátila do Panteonu Národního muzea, kde se pomyslnou tečkou za celým projektem stalo odhalení busty hraběte Jana Nepomuka Františka Harracha. Díky dobročinné sbírce se do historické budovy muzea „navrátil“ muž, který byl roku 1890 zvolen prezidentem Společnosti Musea království Českého a významně se zasadil o stavbu této významné budovy. Socha tak při-

pomíná nejenom odkaz starobylého hraběcího rodu, ale i úspěšný ročník projektu „Po stopách šlechtických rodů 2023: Harrachové – vznešenost zavazuje“.

Mgr. Lucie BIDLASOVÁ
bidlasova.lucie@npu.cz
NPÚ, ÚPS na Sychrově

PhDr. Miloš KADLEC
kadlec.milos@npu.cz
NPÚ, ÚPS na Sychrově

Mgr. Kateřina RAINIŠOVÁ
rainisova.katerina@npu.cz
NPÚ, ÚPS na Sychrově

Mgr. Martin REJMAN
Rejman.martin@npu.cz
SZ Hrádek u Nechanic

■ Poznámky

5 Cykly probíhaly na Hrádku u Nechanic, na ÚOP Josefov, v rámci pořadu Hovory s kastelány, ale také například v liberecké Krajské knihovně aj.